



september/oktober/november 2025

nummer **70**

- *Vaste medewerkers:* Corine Goldschmidt / Keno Vrisekoop / Victor Retel Helmrich / Wiel Poelmans. *Vormgeving / eindredactie:* Jan van Rijsewijk. Redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken zo nodig aan te passen.

verslagexcursie

- Frans van Gils

Locatie: Duurzaamheidsvallei Benedictus, Heukelom

Datum: 28-08-2025

Gids: Henk Hoppenbrouwers, 13 deelnemers

Inleiding

Op 28-08 bracht de Vogelwerkgroep een bezoek aan de Duurzaamheidsvallei Benedictus in Heukelom. Onze gids, Henk Hoppenbrouwers, nam ons mee door dit bijzondere gebied en vertelde uitgebreid over de achtergrond, inrichting en de rijke biodiversiteit.

De Duurzaamheidsvallei, een initiatief van betrokken inwoners uit Heukelom, Berkel-Enschot, Oisterwijk, Moergestel en omliggende plaatsen, is gericht op het ontwikkelen van een duurzaam natuurgebied langs de Voorste Stroom. Dit landschap, voorheen gebruikt voor landbouw, krijgt steeds meer een natuurfunctie gecombineerd met recreatie, educatie en biodiversiteit.

Dit deelgebied, gelegen ten zuiden van de Voorste Stroom tussen de Baksevenweg en Sparrendreef, met een uitloper richting Oisterwijk, maakt deel uit van het Natuurnetwerk Brabant (NNB).

Vanaf zomer 2022 zijn de eerste daadwerkelijke natuurontwikkelingsactiviteiten van start gegaan, na jaren van voorbereiding zoals bodemonderzoek, landschapsonderzoek en het opstellen van plannen.

Verschillende landschapstypen zijn ontworpen: vochtig hooiland, kruiden- en faunairijk grasland, struweelhagen, houtsingels, rietzomen, gemengd bos. Ook zijn amfibieënpoelen aangelegd en een oeverwaluwand gerealiseerd. Er is een pakket maatregelen gestart: aanleg van bos, dempen van sloten, verwijderen van bovenlaag grond en verspreiden van zaden via maaisel (van Vlijmens Ven en Landgoed De Hoevens).

Het gebied bevat nog wel een aantal percelen waar traditionele landbouw wordt uitgevoerd maar met de tijd zijn veel percelen in bezit gekomen van de provincie, Brabants Landschap en de gemeente Tilburg en worden deze verworven percelen niet meer intensief gebruikt voor de landbouw. Deze ontwikkeling gaat nog steeds door als percelen te koop komen.

Hoewel de nadruk tijdens de excursie vooral lag op de landschappelijke inrichting en flora, konden we toch enkele mooie vogelsoorten waarnemen zoals roodborsttapuit die we al gelijk vanaf de parkeerplaats gezien door Danny en later ook de grauwe klauwier.

Uitleg over de inrichting van het gebied

Henk lichtte toe hoe de Duurzaamheidsvallei is opgezet met oog voor zowel natuurontwikkeling als beleving. Belangrijke elementen zijn:

- Afwisseling van struweel, bloemrijke graslanden en natte zones.
- Ruimte voor natuurlijk waterbeheer en het vasthouden van regenwater.
- Een kleinschalig mozaïeklandschap, dat aantrekkelijk is voor insecten, vogels en kleine zoogdieren.
- Beheer gericht op duurzaamheid en herstel van biodiversiteit.

Plantenrijkdom

Naast de vogels genoten we vooral van de aanwezige flora. Henk nam ons mee in een prachtige bloemenweide waar we hele mooie bloemen zagen zoals blauwe knoop, knikkend tandzaad grote pimpernel, en zelfs wilde bertam, parnasia en klokjesgentiaan

Conclusie

De excursie bood niet alleen mooie vogelwaarnemingen, maar vooral veel inzicht in hoe een zorgvuldig ingerichte vallei een grote biodiversiteit kan herbergen. Dankzij de deskundige uitleg van Henk Hoppenbrouwers kregen we een goed beeld van het belang van dit gebied en hoe het wordt beheerd met oog voor de toekomst.



vraag/antwoord



Waarom hebben vogels holle botten? Wat zien vogels wat wij niet zien? Dwaalgasten, hoe raken ze de weg kwijt?

■ Met hulp van ChatGPT.

Vraag:

Waarom ruien zwaluwen niet?

Zwaluwen ruien eigenlijk wel, maar op een andere manier dan veel andere vogelsoorten. Het proces van ruien bij zwaluwen is anders dan bij bijvoorbeeld zangvogels. In plaats van dat zwaluwen hun veren in een grote, geleidelijke rui vervangen, zoals dat vaak gebeurt bij andere vogels, verliezen zwaluwen hun veren in een meer gefaseerde manier. Dit betekent dat ze op verschillende momenten kleine hoeveelheden veren verliezen, wat hen helpt om goed te blijven vliegen terwijl ze hun veren vernieuwen. De lichaamsveren worden vaak wel nog deels in Europa vervangen, maar de slagpennen (vleugelveren, belangrijk voor vliegen) ruien ze meestal pas in Afrika.

Er zijn een paar redenen waarom dit proces bij zwaluwen bijzonder is:

- Vluchtvermogen: Zwaluwen zijn uitstekende vliegers, en een plotselinge of grote rui zou hun vliegvermogen kunnen belemmeren. Daarom is hun rui geleidelijk en gespreid over de tijd, zodat ze altijd in staat blijven om te migreren of te jagen.
- Migratie: Veel zwaluwsoorten migreren lange afstanden, en ze kunnen hun rui pas volledig beëindigen als ze hun bestemming hebben bereikt, bijvoorbeeld in hun overwinteringsgebieden. Dit maakt het makkelijker voor hen om door te gaan met hun reizen zonder te veel verlies van vliegvermogen.
- Verenstructuur: Zwaluwen hebben zeer sterke, lichte veren die goed bestand zijn tegen de luchtstroom en hun intensieve vliegbehoeften. Dit betekent dat hun ruiproces efficiënter kan verlopen zonder hun vliegcapaciteit aan te tasten.

Dus, hoewel zwaluwen zeker ruien, gebeurt dit op een manier die hen in staat stelt om door te gaan met hun dagelijkse activiteiten zonder te veel hinder van het verlies van veren.

huiszwaluwen2025

● Peter van Gestel

De zomer van 2025 was wederom droog, warm en zeer zonnig en eindigt in de top-5 van warmste zomers ooit gemeten. De temperatuur was gemiddeld ruim 1°C hoger dan het langjarig gemiddelde. Dit heeft geen invloed gehad op broed resultaten.



Voor Midden-Brabant was 2025 wederom een prima jaar wat de huiszwaluw betreft. Totaal zijn dit broedseizoen 1045 bewoonde nesten geteld. Het gemiddelde over de afgelopen vier jaar is 997 terwijl over de periode 2009 – 2021 het gemiddelde 645 bedroeg. De stijging van de laatste jaren is deels te wijten aan het ontdekken van nieuwe koloniën maar ook omdat bestaande koloniën soms langzaam uitbreiden. Het komt echter ook voor dat in sommige atlasblokken een lichte achteruitgang is geconstateerd. Blijkbaar zijn er toch voldoende insecten om deze groei mogelijk te maken. Hopelijk kunnen we de positieve resultaten van de afgelopen vier jaar vasthouden. In Udenhout is een oorkonde overhandigt aan de gastgevers van de grootste kolonie huiszwaluwen in ons werkgebied. 62 bewoonde nesten!! In Hilvarenbeek hangen op een adres zeven kunstnesten. Al jaren allemaal bezet. Behalve dit jaar, tot grote teleurstelling van de bewoner maar één nest bezet. Hij kon geen oorzaak aanwijzen.

In 2024 zijn klachten van bewoners van een nieuwbouwwijk in Berkel-Enschot ter harte genomen door onze VWG en voor dit broedseizoen zijn in overleg met de bewoners maatregelen genomen in de vorm van het aanbrengen van mestplankjes onder de nesten zodat de gevels van de woningen enigszins gevrijwaard blijven van de uitwerpselen. Tevens heeft overleg plaatsgevonden met de ecologen van gemeente Tilburg. Zij hebben een voorlichtingsmiddag georganiseerd voor de bewoners van deze nieuwe wijk met het doel uitleg te geven over de aanwezige flora en fauna maar ook om begrip te kweken voor de aanwezigheid van o.a. de huiszwaluw.

goudenuil

- Wilma de Jong-Verspeek. Uit: de Wegwijzer

Jan van Laarhoven is al meer dan 20 jaar actief als vrijwilliger bij de steenuilenwerkgroep Tilburg en omstreken, onderdeel van de Vogelwerkgroep Midden-Brabant. Donderdagavond 16 oktober werd zijn jarenlange inzet bedankt en bekroond met de "Gouden Uil" van Brabants Landschap een onderscheiding die hij opgespeld kreeg tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Heerkenshuis.

Jan vertelt dat hij is opgegroeid met steenuilen omdat bij hem thuis ook altijd nesten waren. Al jong begon hij met het maken van nestkasten. Ook volgde hij toen al verschillende nestkasten.

Vervolgens is hij aangesloten bij de werkgroep. Dus al tientallen jaren



Blij verrast is Jan van Laarhoven als hij de Gouden Uil krijgt opgespeld door Louis van Keulen, de coördinator van de uilenwerkgroep.

betrokken bij de steenuilen. Bij de uitreiking werd de hoop uitgesproken dat hij daar nog lang mee doorgaat. De toezegging van Jan: "zo lang ik de ladder nog op kan en durf, ga ik ermee door". Samen met elf andere vrijwilligers bezoekt Jan elk jaar alle 109 steenuilenkasten in de regio Tilburg en omstreken, sommige zelfs twee keer. Gewapend met een ladder trekt hij door weilanden en bossen, soms over een sloot, om de nestkasten te controleren. Zijn taak: nagaan of er steenuilen in broeden, of er eieren of zelfs al jonge uiltjes zijn. In het voorjaar, de drukste periode, besteedt Jan hier wekelijks vele uren aan. En dat al ruim twintig jaar. Zijn gedrevenheid en toewijding maken hem tot een onmisbare schakel in het beschermen van deze bijzondere uilensoort.

Vanaf januari is de werkgroep bezig met het onderhoud van de nestkasten. Is de plek nog geschikt? Zijn er betere locaties te vinden? Zo ja, dan vraagt de werkgroep toestemming van de grondeigenaar en zorgt voor het ophangen van een nieuwe kast. Het afgelopen jaar werden maar liefst 43 broedparen waargenomen, goed voor 145 eieren. Daaruit kwamen 101 jongen, waarvan 89 het hebben overleefd. Een prachtig resultaat.

Dankzij de inzet van vrijwilligers zoals Jan, en de ondersteuning van Brabants Landschap, heeft Brabant een uniek en effectief systeem ontwikkeld voor het monitoren van uilen. Brabants Landschap voorziet de regio's van materialen, een digitale registratie-app, kaarten en publicaties. Die goede organisatie zorgt ervoor dat Brabant een gedetailleerd inzicht heeft in de populaties van steenuilen en kerkuilen. Brabants Landschap loopt daarin voorop in Nederland.

terschellingvogelverslag

- Esther van Gils

Vanaf 22/9 tot 26/9 zijn een aantal leden op excursie geweest naar Terschelling. De schoondochter van Frans van Gils heeft hierover op haar eigen manier verslag gedaan bijgevoegd met zelfgemaakte tekeningen. Zeer origineel!

<file:///C:/Users/jmvan/Google%20Drive/verslag%20oameland.pdf>

ooievaars

- Jan van Rijsewijk

Al jaren zwerft er een grote groep ooievaars rond in Midden-Brabant. Soms meer dan 100 exemplaren. Er is een flinke groep ooievaars die broedt in en bij het safaripark Beekse Bergen, zo'n 50 broedparen en die o.a. foerageren op de afvalberg van Tilburg 'de Spinder'. Bezoekers van Huis ter Heide zal het zijn opgevallen; een groot aantal ooievaars hokt hier bij elkaar. Verzamelen ze zich hier voor de grote trek?

Volgens Wim van Nee (bestuur Stork) wordt ongeveer de helft van de jonge ooievaars in Nederland geringd. In de winter worden er veel van die ringen afgelezen, zo ook bij de Spinder. Daaruit blijkt, dat daar veel ooievaars overwinteren die uit het noorden van het land komen en uit het buitenland, voornamelijk uit het noorden van Duitsland, uit Zweden en Denemarken.



Veel van de broedvogels uit Beekse Bergen zijn vertrokken. Eigenlijk is er meer sprake van een verschuiving, net als we kennen bij roodborsten.

De groep die overwintert bestaat dus voor een groot deel niet uit dezelfde vogels als de

broedvogelgroep in de zomer. Er is dus sprake van trek. Dat geldt ook voor de vogels uit het noorden, die overwinteren rond Tilburg. Zij hebben hun broedgebied verlaten om elders te overwinteren, al hebben ze zich niet over zo'n grote afstand verplaatst als de vogels die naar Spanje of West-Afrika zijn vertrokken.

Meer ooievaarsnieuws vind je op www.ooievaars.eu

vogelgriepmetgevolg

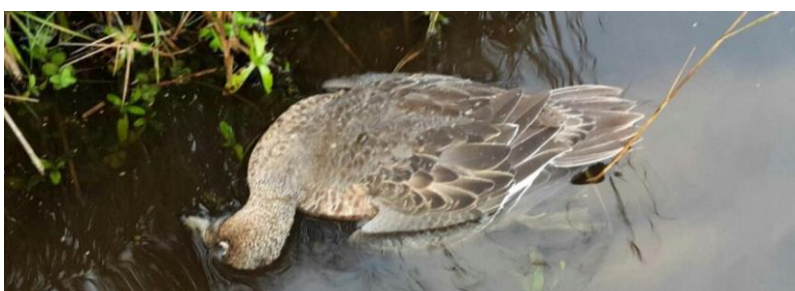
■ Jan van Rijsewijk

De oorzaak van vogelgriep is een virus. Dit is erg besmettelijk. Het zit onder meer in de mest van besmette vogels. Ook zit het in het stof uit een besmette stal. Het virus kan zich dus makkelijk via de lucht verplaatsen. Momenteel verspreidt de ziekte zich vooral via wilde vogels die van de ene naar de andere plek trekken. Trekvogels dragen het virus vaak bij zich. Zij kunnen nieuwe varianten van vogelgriep het land binnenbrengen. Daarom was er altijd een piek in de winter. Maar sinds 2022 zijn er ook veel besmettingen in de zomer. Bij pluimvee én bij wilde vogels. Vogelgriep is nu het hele jaar door aanwezig in Nederland.

Het zijn vooral watervogels als eenden, ganzen, zwanen, meeuwen en steltlopers die besmet kunnen raken met de vogelgriep. Vanaf het voorjaar van 2022 zijn in Nederland ook veel grote sterns, visdiefjes en recentelijk ook relatief veel ooievaars slachtoffer geworden. Maar ook onder roofvogels als buizerd, havik, torenvalk, slechtvalk en zeearend die leven van besmette, verzwakte of dode vogels, vallen slachtoffers.

Ook in het buitenland houdt vogelgriep huis onder diverse vogelsoorten. In Groot-Brittannië zijn zeer grote aantallen jan-van-genten en grote jagers en kleinere aantallen papegaaiduikers en zeekoeten omgekomen door vogelgriep.

Recentelijk is het wachten, op een spectaculaire doortocht van kraanvogels tijdens hun jaarlijkse trek, overschaduwd door triest nieuws uit Duitsland. Duizenden kraanvogels over de gehele West-Europese migratieroute zijn getroffen door de vogelgriep. Op de bekende rustplaatsen, waar normaal gesproken honderden tot



duizenden 'kranen' luidkeels trompetteren, heerste een akelige, oorverdovende stilte.

Vanwege die heersende vogelgriep heeft de Vogelwerkgroep de afweging gemaakt om, zeker in natte gebieden, voorlopig zo weinig mogelijk het veld in te gaan om vogels te spotten.

Het veld ingaan kan in sommige situaties een risico vormen voor de vogels: Als we rustende of zieke vogels verstoren, kunnen de verzwakte dieren onnodig opvliegen of migreren, wat de verspreiding van het virus bevordert. In kolonies of waterrijke gebieden met besmette populaties kan onze aanwezigheid (ook via laarzen, kleding of apparatuur) bijdragen aan verspreiding van het virus naar andere plekken. Echter, wanneer we de vogels op afstand zouden observeren, bv. vanuit de auto of op een dijk, is het risico klein.

vogeltrek

■ Victor Retel Helmrich

Vogeltrek door het beekdal van de Nieuwe en Oude Leij bij Abcoven, gemeente Goirle

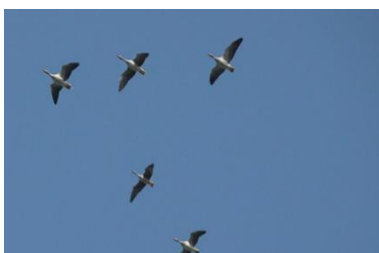


Inleiding

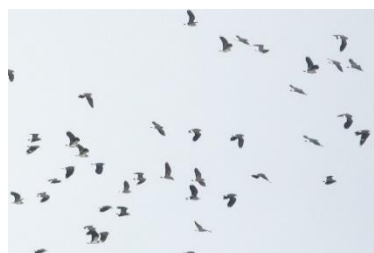
Het beekdal van de Nieuwe en Oude Leij aan de oostkant van Goirle is van oudsher een goed gebied voor weidevogels en doortrekkers (vogels op doortrek naar hun overwinterings- of broedgebied). Tijdens een incidentele trajecttelling door het beekdal op 8 november 2023 telden we 38 soorten en 2013 vogels waaronder veel sijzen, ganzen, kieviten en koperwieken en kramsvogels. <https://biodiversiteitgoirle.nl/vogeltelling-langs-de-oude-leij-goirle/> Voor mij reden genoeg om meer over de vogeltrek door het beekdal te weten te komen. Daarom besloot ik met leden van onze VWG en vogelaars van het B-team Goirle een telling te doen als proef.

Van die proeftelling die op zondag 19 oktober plaatsvond doe ik hieronder verslag.

De techniek van het vogeltrektellen

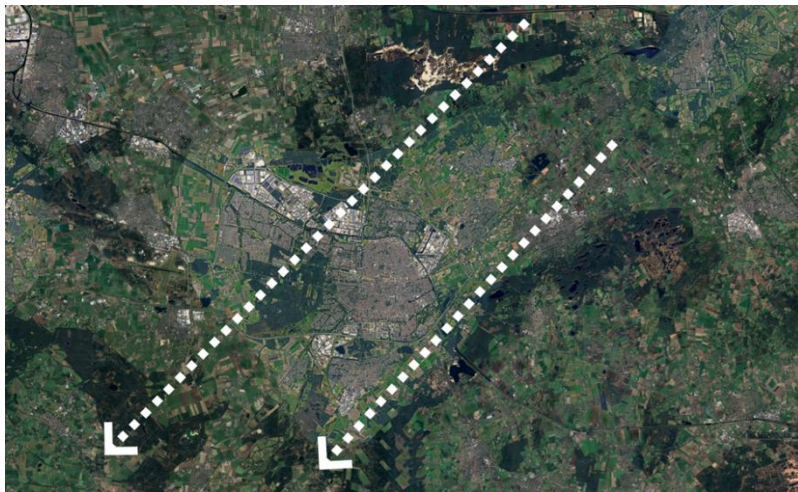


Grauwe ganzen



Kieviten

Vogeltrektellingen worden gedaan door vanaf een vast punt de lucht boven de horizon voor je en links en rechts van je op vogels af te speuren. Aan de hand van de grootte, vliegbeeld, gedrag, kenmerkende tekening en geluid (roep in de vlucht) is het mogelijk de soort te herkennen. Voor grote soorten is dit niet moeilijk voor de kleinere heb je wel wat ervaring nodig. Die ervaring krijg je door vaak mee te doen met tellingen waarbij je kunt leren van de meer ervaren tellers. Het best tel je met een groepje van drie waarbij de een schrijft en de anderen steeds goed opletten op overtrekkende vogels en die tellen. Bij grote groepen wordt het aantal geschat door een deel van de groep, meestal 10 exemplaren, als eenheid te nemen en die te extrapoleren over de hele groep.



Trekbanen over Tilburg eo



Opstelling tellers en trekrichting vogels

De proeftelling

De proef werd gedaan met 4 groepjes van 2 tellers t.w. Annemiek + Victor, Gert-Jan + Kim, Henk + Marian, Danny + Diana.

Omdat de meeste tellers nog niet veel ervaring met deze vogelactiviteit hadden werden de vogels geteld op basis van hun grootte. We onderscheidden 5 categorieën van mus tot ooievaar. Hiervoor werd gebruik gemaakt van voorbedrukte telformulieren; zie onderstaand voorbeeld.

Telformulier Vogeltrek

Formulier voor het Registreren van Trekvogels in Tilburg e.o.



Naam waarnemer	
Datum	.. /.. /....
Starttijd	 uur
Eindtijd	 uur
Locatie (plaats, coördinaten, of telpost)	..
Bewolking	dicht / licht bewolkt / blauwe lucht.
Windsterkte	Windrichting N - NW - W - ZW - Z - ZO - O - NO
Temperatuur	

	Grootte MUS	Grootte MEREL	Grootte HOUTDUIF	Grootte BUIZERD	Grootte OOIEVAAR
8:30 – 9:00					
9:00 – 9:30					
9:30 – 10.00					
10:00- 10.30					
10:30-11:00					
11:00-11:30					
11:30-12:00					
12:00-12:30					
12:30-13:00					
13:00-13:30					
13:30-14:00					
14:00-14:30					
14:30-15:00					
15:00-15:30					
15:30-16:00					

De hoofdtrekrichting is van NO naar ZW. Staand met de blik gericht naar het noordoosten werden de over- en langstrekkende vogels geteld. Meeuwen en ganzen zagen we ook naar Z.O. trekken.

Tellingen van vogeltrek kunnen vanaf zonsopgang worden gedaan maar voor de proef werd om 8:30 gestart.

In onderstaande tabel zijn de totalen van de door de vier telgroepjes waargenomen overtrekkende vogels per halfuur weergegeven. Hierbij zijn dubbeltellingen zoveel als mogelijk uitgefilterd.

	Grootte MUS	Grootte MEREL	Grootte HOUTDUIF	Grootte BUIZERD	Grootte OOIEVAAR
8:30 – 9:00	91	204	172	42	1
9:00 – 9:30	131	167	174	36	0
9:30 – 10.00	144	159	155	4	0
totaal	366	530	501	82	1

- Vogels ter grootte van een mus waren voornamelijk vinken, putters, groenlingen en graspiepers.
- Vogels ter grootte van een merel waren voornamelijk spreeuwen en koperwieken.
- Vogels ter grootte van houtduif waren houtduiven, kieviten, kraaien, kauwen en een sperwer.
- Vogels ter grootte van buizerd waren ganzen, aalscholvers en een buizerd.
- Vogels ter grootte van ooievaar betrof een blauwe reiger.

Telresultaten en het beschermingsdoel

We telden in anderhalf uur tijd een stroom van ca. 1480 vogels. De grootste groep vormden de vogels ter grootte van spreeuw/lijster en van houtduif/kievit, respectievelijk 530 en 501 exemplaren.

Omdat het een proef betrof kunnen we niet al te veel waarde hechten aan de aantallen. Daarvoor moeten we nog vaker tellen. De proef bewijst dat het tellen van vogels in grootteklasse mogelijk is. Dit maakt dat het voor iedereen mogelijk is om mee te doen.

Het zou mooi zijn als het lukt het verloop van de trek in dit kwetsbare landschap in beeld te krijgen. Er zijn namelijk door de gemeente Goirle en Hilvarenbeek hoge windturbines gepland die dwars op het beekdal zullen komen te staan. Data van trekvogels en getelde aantallen kunnen ervoor zorgen dat er aanpassing en correctie van dit plan plaatsvindt. Met voldoende inzet en belangstelling van telploegjes die elkaar afwisselen en bereid zijn een paar keer mee te doen kunnen we dit bereiken. In Henk, Marian, Danny en Diana heb ik reeds enthousiaste medestanders gevonden maar meer enthousiasme voor deze bijzondere manier van vogelen zou me welkom zijn.

De telpost bevindt zich aan eind van het zandpad recht tegenover melkveebedrijf de Brouwer aan de Abcovensedijk 8 in Goirle
<https://maps.app.goo.gl/1LgoksHKWNNaR7K47>

Wie mee wil doen kan zich bij me opgeven via de app of per e-mail. victor@retelhelmrich.nl



Buizerd



Victor met een zelfbedacht en in elkaar geknutseld veldbureau. Wel zo handig!

waarnemingenwerkgebied

Een samenvatting van de opmerkelijkste vogelmeldingen van de afgelopen 3 maanden. Meldingen komen binnen via de app 'VMBwaarnemingen'.

05/9 In het Dal van de Beerze de Logt worden deze dag 4 **zwarte ooievaars** gemeld (PS).

07/9 **Zwarte ooievaars** boven de Regte Heide (VRH). Diezelfde dag ook 5 stuks aan de Haarensbaan (AvR).

10/9 In het Diessens broek wordt een **cettiszanger** gehoord (PD).

18/9 Op de Korvelse kerktoerenspits is weer een **slechtvalk** neergestreken (VRH). Men probeert de ring gegevens te fotograferen.

28/9 Boven Goirle Vosreyt cirkelt een **raaf** (VRH).

01/10 De 1^{ste} **klapekster** in de Loonse en Drunense duinen! (AB)

08/10 Op de Regte Heide/Riels Laag vliegen 1 **boomvalk**, 50 **koperwieken** en 2 **raven** (VRH).

15/10 De Regte Hei blijft boeien; een **grijze wouw** ter plaatse (VRH). Wilde je de vogel bekijken moest je naar Zuid-Europa. De laatste jaren breidt de soort haar broedgebied echter sterk uit naar het noorden en zien we een sterke toename in het aantal waarnemingen in West-Europa. (Natuurpunt). En wat later een melding in dit gebied van een **klapekster** (KV).

31/10 Op Huis ter Heide meldt zich een **klapekster** (HB).

01/11 Alweer een **klapekster**. Ditmaal in de Brand. Waarschijnlijk voor deze (drukke) zaterdag verhuist vanuit de LDD.

06/11 Over Udenhout en Kampina vliegen 21 **kraanvogels** (AvR/NH).

07/11 In de omgeving van Kivitsblek wordt een **bosuil** gehoord (ME).

08/11 In het zuidelijke deel van Huis ter Heide zit een groep **kruisbekken** in een larix (LQ). En over het Diessens Broek vliegt een mannetje **blauwe kiekendief** (PvG).

09/11 Leuk tafereel aan de Oirschotsebaan-Oisterwijkse heide; een groep van 100 **holenduiven** op de draad van een hoogspanningsmast (CG)

10/11 In een berk langs de surfplas in Goirle Katsbogte doen 10 **barmsijzen** zich te goed aan de zaden (VRH).

11/11 En warempel! Een **casarca** in het Riels Laag (TdK).

22/11 Zowaar een **siberische taling** op het Kolkven in Oisterwijk (DvE) Volgens Waarneming.nl betrof het een escape.

19/11 In de Brand worden op deze dag, ondanks het slechte weer, een **havik**, **bokje**, **goudvink**, **kleine bonte specht** en **sijsjes** gespot (JvR).

23/5 Een melding van 2 **Indische ganzen** en een **casarca** in het Riels Laag (DvE).

Geef je waarnemingen door aan Sovon. Avimap is de app waarmee je in het veld je vogeltelling makkelijk invoert. De app werkt ook offline en is speciaal voor de telprojecten van Sovon ontwikkeld.

Waarnemers: Aad van Gelswijk (AvG), Nico Hilgers (NH), Louis van Keulen (LvK), Jan Paymans (JP), Peter van Gestel (PvG), Marlies de Kort (MdK), Toon de Kort (TdK), Jan van Rijsewijk (JvR), Victor Retel Helmrich (VRH), Marcel Morel (MM), Eric Poelen (EP), Marian Bertens (MB), Frans van Gils (FvG), Wiel Poelmans (WP), Corine

Goldschmidt (CG), Francis van Lipzig (FvL), Henk Bertens (HB), Ans van Roessel (AvR), Martin Droog (MD), Yvette van Eekelen (YvE). Martien van Liempd (MvL), Kim Kokkelink (KK), Peter Slingerland (PS), Peter van den Dries (PvdD), Martin van Haaren (MvH), Jan van Laarhoven (JvL), Mart Ermen (ME), Paul Dobbelaar (PD), Nicole van der Steen (NvdS), Peter van de Ven (PvdV), Keno Vrisekoop (KV), Frank Driessen (FD), Wilma Boink-Janssens (WB), Danny van Eck (DvE), Anja Versteeg (AV), Albert Beerens (AB), Lex Querelle (LQ).

column



■ Corine Goldschmidt

"Er komen altijd vragen in mij op als ik naar vogels kijk en ermee bezig ben. Zodoende lees ik veel, ga ik op zoek naar onderzoeken en details. En dan ontstaat er een verhaal in mijn hoofd en ga ik erover schrijven".

OPTISCHE ILLUSIES

Als zeventienjarige zat ik op een zolderkamertje huiswerk te maken, met uitzicht op een oude vliegden in onze tuin, in een dorp aan het IJsselmeer. Op een wintermiddag toen de schemering zijn intrede deed en ik meer naar buiten tuurde dan in de boeken, doemden er ineens recht tegenover mij een paar ogen op. Begon ik te hallucineren? Als in een stippeltekening waarin je meerdere clowns moet zoeken, keken steeds meer fel oranje gele ogen mij aan. Daarna zag ik pas de pluimpjes op alle naar mij toe gedraaide koppen. Het was overweldigend. Waarschijnlijk zat ik al dagen of misschien zelfs al weken op ooghoogte met roestende ransuilen maar zag ik ze niet.

Mijn milieubewuste moeder boorde vol groene intenties (we hadden al een regenton in de 70er jaren en ze verafschuwde gif) had geen 'groene vingers' volgens de in de straat gangbare norm. Waarschijnlijk zaten de ransuilen daarom bij ons in de wildernis tot ergernis van de buurvrouw, gepensioneerd biologe, die dacht vanwege haar vakkennis meer recht te hebben op uilen in haar tuin. Waar ik jaren later ransuilen inventariseerde, op plekken waar ik ze vaker zag en dus verwachtte ze te zien, hebben heel wat grote dennenappels me kort doen opveren, tot de teleurstelling volgde. Voorkennis, aandacht, eerdere waarnemingen en verwachtingen spelen een grote rol bij wat we zien. Ons brein maakt er razendsnel een creatie van in combinatie met waar we naar kijken, het beeld dat we voor ogen hebben en onze ogen zijn het doorgeefluik.

In vogelgidsen zien we gedetailleerde plaatjes met vliegbeelden, wenkbrauwstreepjes, vlekken, staartlengtes, vleugelachterranden, gerande oorstreken, dekveren met brede, smalle, lichte of donkere toppen, adult- en juveniel kleed, kleine vlekken op de teugel etcetera. In het veld zijn ze vaak snel voorbij of is er hoog in een boom, verscholen achter takken maar een fractie van een vogel te

zien. Om nog maar te zwijgen van licht en schaduw. Dat is vragen om hallucinaties.

Het overkomt me nog steeds een enkele keer dat ik omrijd om dichterbij een hoogspanningsmast te komen waar ik van grote afstand bovenin een slechtvalk meen te zien, met zijn rug naar me toe. Ik ben naar ze op zoek, in die masten. Het breed geschouderde postuur, een bepaalde manier van zitten, vaak zie ik het, na jaren, inmiddels goed, vanuit een ooghoek. Eenmaal daar aangekomen blijk ik dan toch weer te zijn misleid door een duif. Dan sla ik mezelf spreekwoordelijk voor de kop.

Eerder schreef ik over een sperwer die zich zo rustig liet fotograferen in een parkje in Tilburg. In vogelgidsen zag ik de bruin oranje zweem op de borst als typisch kenmerk van de sperwer man. Het bleek later toch een vrouw te zijn geweest, gezien haar wenkbrauwen en formaat. Toen ik een week later het mannetje trof in een boom zag ik veel meer oranje in het verenkleed en ontbraken de wenkbrauwen. Nu wil het geval dat juveniele mannetjes wel wenkbrauwen hebben en vrouwen kunnen ook wat oranje veren hebben.



Sperwers seksen die ver weg zitten blijkt hogeschool werk. Niko Tinbergen schrijft in zijn boek Eskimoland dat hij ook beter moest kijken toen hij op Groenland geconfronteerd werd met het verenkleed van de franjepoot. In tegenstelling tot de meeste zangvogelsoorten zijn het daar de mannetjes die met een egaal, beetje saai, verenkleed op de eieren zitten terwijl de vrouwtjes pronken met hun kleurenpracht, de omgekeerde wereld van wat we kennen en dus verwachten.

Echt opgelucht werd ik pas van het feit dat zelfs waterbewoners zich vergissen. Stekelbaarzen maken een nest en wachten dan af tot er een vrouwtje komt om mee te baltsen en haar eitjes te bevruchten. De hoopvolle verwachting kan lang duren en wordt steeds sterker, kortom als hij echt in de stemming is, gaat hij soms baltsen met een takje en ook zelfs met een luchtbel dat een bolle vrouwtjesbuik zou kunnen zijn. Dat zelfs een stekelbaars nog verkeerde conclusies trekt verklaart toch wel hoe natuurlijk (ver)gissen is.

Sterker nog, het trekken van verkeerde conclusies is ook leerzaam. Als roofdier een giftige kikker verschalken leer je zo wel af, als je het overleeft. Voor ons mensen is dat niet anders. Wel eens op de markt van die gele Madame Jeanette pepers gekocht omdat het zo leuk kleurt in een stoofpotje? Dat doe je maar een keer.

Terwijl deze column al in de maak was, ging ik op een zonnige middag even lopen bij het Stroomdal van de Beerze. Ineens zag ik aan de overkant van het grasland waar een dag eerder nog koeien liepen, een licht geval tegen een bosrandje aan. Het leek de vorm van een roofvogel, het was wit met een oranje bovenkant, alles werd door felle zon beschenen. Ik durfde niet meer hardop te denken en hield rekening met een uit de kluiten gegroeide paddenstoel of onbekende zwam die door de klimaatverandering en/of vervuiling zelfs door Obsidentify nog niet herkend werd.



Tot mijn grote verrassing bleek het een sperwer te zijn. Een man toch zeker, sprak ik mezelf moed in. Veel oranje, slechts een zweempje van wat een wenkbrauw had kunnen zijn geweest en toen hij zijn kop iets draaide, was het vlekje achterop de kop onmiskenbaar.

Niet geheel zonder lichte trots stuurde ik mijn foto naar Jan van Diermen. Hij vond het ook een mooie zonnende sperwer. Het kan een vrij jonge zijn, in zijn eerste of tweede adulte veren, schreef hij, maar het is een tendens om met het ouder worden meer donker in het oog te krijgen. 'Maar die kleur geel van de iris in jouw Logtse vogel zag ik ook in mannen van zeven, acht jaar oud.' Hij was zo aardig me te laten weten dat hij zich ook nog wel eens vergist.

Nederigheid voel ik opkomen en past bij iedere waarneming. Als zelfs iemand die al honderden sperwers in zijn leven in handen heeft gehad om te ringen, de nodige voorzichtigheid betracht met het uitspreken van het correcte van een aanname aan de hand van een paar kenmerken, dan doet mij dat mezelf de mond snoeren maar nooit opgeven. Er zijn altijd nog meer kenmerken waar je nog niet van weet of die onzichtbaar zijn op dat moment. Vraag maar aan de stekelbaars.

Bronnen:

-Met dank aan Jan van Diermen

-Darwins hofvijver

Tijs Goldschmidt, uitgeverij Bert Bakker Amsterdam 2004

-Eskimoland

Niko Tinbergen, uitgeverij Van Oorschot Amsterdam 2017

**Iedere laatste dinsdagavond van de
maand ledenbijeenkomst. Inlooptijd
19.30 uur**

